

Poticajno jezično-komunikacijsko okruženje u dječjem vrtiću

Kasum, Dina

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:641696>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-06-29**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**POTICAJNO JEZIČNO-KOMUNIKACIJSKO
OKRUŽENJE U DJEČJEM VRTIĆU**

DINA KASUM

Split, 2020.

Odsjek za rani predškolski odgoj i obrazovanje
Rani i predškolski odgoj i obrazovanje
Integrirani kurikulum ranog i predškolskog odgoja 2

**POTICAJNO JEZIČNO-KOMUNIKACIJSKO OKRUŽENJE U
DJEČJEM VRTIĆU**

Studentica:

Dina Kasum

Mentor:

doc. dr. sc. Branimir Menduš

Komentorica:

Iskra Tomić Kaselj

Split, lipanj, 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. JEZIK, GOVOR I KOMUNIKACIJA.....	3
2.1. JEZIK.....	3
2.2. GOVOR.....	4
2.3. KOMUNIKACIJA.....	4
3. FAZE RAZVOJA GOVORA.....	5
4. ORGANIZACIJA OKRUŽENJA PREMA NACIONALNOM KURIKULUMU ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ.....	7
4.1. VAŽNOST OKRUŽENJA ZA OSIGURAVANJE DOBROBITI DJECE.....	8
4.2. VAŽNOST OKRUŽENJA ZA RAZVOJ KOMPETENCIJA DJECE.....	9
5. POTICAJNO OKRUŽENJE.....	10
6. POTICAJNO JEZIČNO-KOMUNIKACIJSKO OKRUŽENJE U VRTIĆU.....	13
6.1. POTICAJNO SOCIJALNO OKRUŽENJE.....	14
6.2. POTICAJNO PROSTORNO-MATERIJALNO OKRUŽENJE.....	17
6.2.1. POTICANJE JEZIČNO-KOMUNIKACIJSKIH SPOSOBNOSTI KROZ CENTRE AKTIVNOSTI.....	18
7. POTICAJI ZA RAZVOJ JEZIČNO-KOMUNIKACIJSKIH SPOSOBNOSTI.....	22
8. USPORENI JEZIČNO-KOMUNIKACIJSKI RAZVOJ.....	24
8.1. KAKO POTAKNUTI JEZIČNO-KOMUNIKACIJSKI RAZVOJ U KONTEKSTU POTICAJNOG OKRUŽENJA.....	24
9. ZAKLJUČAK.....	26
10. LITERATURA.....	27
SAŽETAK.....	31
ABSTRACT.....	32

1. UVOD

Suvremeni odgojno-obrazovni pristupi stavljaju naglasak na socijalne, materijalne i prostorne resurse kao temeljne varijable poticajnog okruženja za otkrivanje, poticanje i razvoj djetetovih potencijala. Kroz prve interakcije s okolinom, dijete iskazuje potrebu za uključivanjem u zajednicu, i to u početku neverbalno (pokretom), vokalnim izražajem (plač, gukanje) te zatim i govornom komunikacijom. Govor predstavlja jednu od najvažnijih odrednica koja razlikuje ljude od drugih živih bića te omogućava izražavanje potreba i želja, emocija, mišljenja i stavova. Faza kroz koje prolazi dijete tijekom usvajanja govora, usporen razvoj govora i načini poticanja komunikacijskog i jezično-komunikacijskog razvoja ključni su čimbenici u unapređivanju djetetova razvoja.

Dječji vrtić je ustanova koja se bavi odgojem i obrazovanjem djece od prve godine života pa do polaska u osnovnu školu, stoga je poticajno okruženje bitna komponenta za razvoj dječjeg jezika i govora te sprječavanja nastanka jezično-komunikacijskih poremećaja. U najranijoj dječjoj dobi razvoj govora događa se kroz faze, pri čemu ključna uloga u razvoju govora pripada odgajateljima i roditeljima. Da bi se postigao određeni komunikacijski cilj, potrebno je poznavati jezik (Bachman, 1990; prema Bagarić i Mihaljević Djigunović, 2007). Jezične sposobnosti razvijaju se spontano, individualno te različitim ritmom gdje pretjerano odstupanje od vršnjaka upućuje na određene probleme u razvoju jezično-komunikacijskih sposobnosti djeteta.

Pojam jezično-komunikacijske sposobnosti u sebi objedinjuje jezično umijeće i komunikacijske kompetencije te predstavljaju spoj znanja i sposobnosti koje potpomažu pri primjeni u kontekstualnoj jezično-komunikacijskoj uporabi (Bachman, 1990; prema Bagarić i Mihaljević Djigunović, 2007). Nadalje, temelj su za razvoj apstraktnog i kritičkog mišljenja te tvore osnovu uspješnog obrazovanja. Djeca otkrivaju, prepoznaju i pohranjuju nova znanja, razvijajući jezične i komunikacijske sposobnosti (Nacionalni dokument jezično-komunikacijskog područja kurikuluma, 2017).

Uredan jezični, govorni i komunikacijski razvoj pretpostavlja podlogu koja uključuje kvalitetnu strukturu prostora i socijalne odnose, tj. responzivno okruženje koje može pozitivno utjecati na sve aspekte djetetova razvoja (tjelesno, intelektualno, emocionalno, socijalno). Ključnu ulogu u ranom razvojnom razdoblju ima upravo odgajatelj koji osiguravajući socijalnu sredinu i kakvoću odgoja omogućava da dijete, kao aktivni sudionik, do maksimuma razvije svoje potencijale.

U ovom radu prikazana je teorijska koncepcija poticajnog vrtićkog okruženja uvažavajući ključne čimbenike za razvoj govornih, jezičnih i komunikacijskih sposobnosti djeteta.

2. JEZIK, GOVOR I KOMUNIKACIJA

Jezik, govor i komunikacija su pojmovi koje pojedinci smatraju istoznačnicama, stoga smatramo bitnim razjasniti razliku između navedenih pojmova. Jezik, govor i komunikacija su međusobno ovisni i komplementarni, ali istovremeno i različit. Razina usklađenosti jezičnog, govornog i komunikacijskog sustava proizlazi iz razvojne procjene svakodnevne komunikacije djeteta s okolinom detektirajući odstupanja nastala u domeni jezično-govornog ili komunikacijskog razvoja (Kuvačić Kraljević, 2015).

2.1. JEZIK

Komunikacijski sustav kojim se koriste ljudi je izuzetno složen, stoga možemo reći da se ni jedna životinjska vrsta ne koristi kompleksnijim oblikom komunikacije. Jezik je način sporazumijevanja ljudi, ljudska zajednica bi teže funkcionirala da nema jezika. "Jezik je možda najvažnije pojedinačno obilježje ljudske vrste. I doista, nijedna druga životinjska vrsta ne posjeduje komunikacijski sustav takve složenosti, prilagodljivosti i izražajnog raspona kao ljudski jezik" (Comrie, Matthews i Polinsky, 2003:10).

Izuzetno je važno razvijati jezične sposobnosti djece, jer tako olakšavamo djetetu iskazivanje osjećaja, potreba, želja te socijalizaciju. Apel i Masterson (2004) navode kako je jezik dio svih aspekata života, egzistencije, a i izražavanje vlastitih osjećaja i potreba te način za povezivanje s drugima. Glasovi, značenje, poredak i oblik riječi te društvena upotreba jezika su pet sustava od kojih se sastoji jezik (Apel i Masterson, 2004). Zahvaljujući jeziku ljudi stvaraju kvalitetne socijalne kontakte te kroz njega izražavaju sebe, svoje osjećaje te vode brigu o sebi. „Jezik je važan i zato što je to vaš prozor u djetetovu osobnost – njegove riječi vas upućuju u njegove misli i osjećaje. Putem jezika možete usmjeravati svoje dijete i utjecati na njega te mu prenositi svoje životne vrijednosti“ (Apel i Masterson, 2003: 20).

Petz (2005) jezik tumači kao sustav znakova kojima se ljudi sporazumijevaju a čime ostvaruje komunikacijsku funkciju. Jezik nam služi kao sredstvo za pohranu vlastitih a i tuđih iskustava te uz pomoć njega možemo naučiti i više nego što bismo mogli iz vlastitog iskustva (Rathus, 2000). "Jezik omogućuje realizaciju govora u zvučnoj formi, on je organizacija govora. Stoga jezik možemo u užem smislu odrediti kao apstraktan sustav

znakova i pravila prema kojima se ti znakovi kombiniraju u svrhu sporazumijevanja, odnosno prijenosa obavijesti" (de Saussure, 2000; prema Pavličević-Franić, 2005:14).

2.2 GOVOR

„Govor je odjelita ljudska sposobnost, a temeljna organizacija glasnika podjednaka je u svim jezicima: građa grkljana specijalizirana je samo za govor“ (Aitchison, 1983; prema Neill, 1994:28). U novorođenčeta grkljan je prilagođen sisanju, a govoru se prilagođava prije no dijete progovori. Govor smatramo osnovnim načinom komuniciranja. Petz (2005) navodi da je govor sustav znakova koji služe za međusobno sporazumijevanje. Rathus (2000) ističe kako je govor priopćavanje informacija (misli i osjećaja) pomoću simbola poredanih u skladu s gramatikom. Navedeni autori se slažu u jednom, govor je isključivo ljudska sposobnost koja je ključna za razvoj komunikacije, prenošenje informacija pomoću zadanih simbola stoga je bitno razvijati i unapređivati govorne sposobnosti djece.

2.3. KOMUNIKACIJA

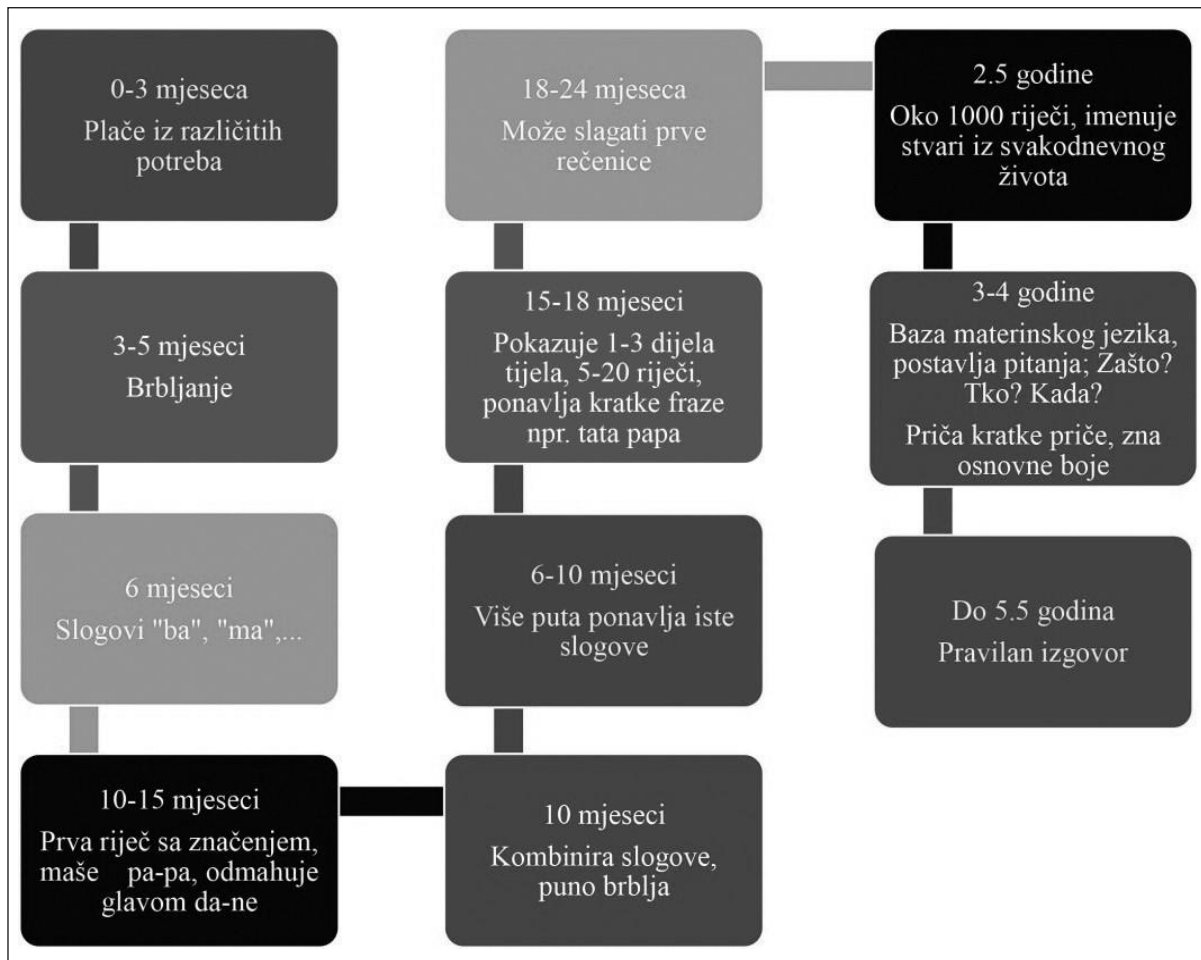
Komunikacijski sustav čovjeka je kompleksan, sposobnost usvajanja i uporabe jezika je ono što nas razlikuje od drugih živih bića (Hoff i Shatz, 2007; prema Ljubešić, Capanec, Ivšac Pavliša i Šimleša, 2009). Komunikacija je „razmjena emocionalnih i propozicijskih sadržaja između socijalnih partnera“ (Ljubešić i sur., 2009:27). Čovjek je društveno biće te je interakcija s okolinom bitna za razvoj komunikacije (Kuvačić Kraljević, 2015). Korištenje raznih znanja i vještina je potrebno za razvoj komunikacije (Bagarić i Mihaljević Djigunović, 2007). I danas se smatra da komunikacijski razvoj ima značajnu ulogu u socijalnom razvoju, zbog utjecaja suradnje i socijalizacije na razvoj komunikacijskih sposobnosti. Novija istraživanja nam dokazuju da komunikacijski razvoj utječe i na spoznajni razvoj (Ljubešić i sur., 2009). „Čovjek se rađa kao prosocijalno biće i od samog početka svog razvoja posebno osjetljiv na socijalne signale“ (Ljubešić i sur., 2009:15). Djeca razvijaju socijalne vještine, razvijajući komunikacijske sposobnosti jer je komunikacija intersubjektivni oblik učenja (Papoušek, 2007; prema Ljubešić i sur., 2009). Osnovni način komunikacije je govor (Ivo Škarić, 1991; prema Kuvačić Kraljević, 2015).

3. FAZE RAZVOJA GOVORA

Unatoč individualnom tempu razvoja jezično-komunikacijskih sposobnosti, postoje određene faze unutar kojih bi dijete trebalo razviti određene sposobnosti. Unutar prvih šest godina djetetova života, dijete će usvojiti osnove komunikacije koje će mu cijeli život koristiti (Apel i Masterson, 2003). Promatrajući načine na koji djeca usvajaju jezik tijekom prvih šest godina života moramo obratiti pozornost na čimbenike koji utječu na razvoj govora. Svaki odgajatelj treba uzeti u obzir kulturu i jezično podrijetlo djeteta jer su u drugačijim jezičnim kulturama drugačija jezična pravila. Razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti je složen i bitan proces stoga je nužno uložiti puno truda (Apel i Masterson, 2004).

Komunikacija djeteta s okolinom počinje već u majčinoj utrobi - na zvučni podražaj dijete odgovara pokretom. To je početak djetetove komunikacije koja je u tom trenutku neverbalna, nakon nje slijedi komunikativno glasanje u smislu smijeha i gukanja. Dojenče je sposobno prepoznati glas roditelja od ostalih zvukova u okolini, stoga je od ključne važnosti razgovarati sa svojim dojenčetom od prvoga dana (Posokhova, 2008). U dvanaestom tjednu života javlja se početno gukanje i brbljanje, kao reakcija na osmjehe te govornu i emotivnu interakciju roditelja s djetetom. Odsutnost intonacije kod krika i gukanja, ili tiho gukanje, kao i odsutnost smijeha simptomi su koji mogu ukazivati na neko govorno oštećenje (Posokhova, 2008). Verbalno razdoblje započinje govorom jednočlanih iskaza oko dvanaestog mjeseca djetetova života. Prelazak od brbljanja prema govorenju postupni je proces koji se proteže tijekom više mjeseci. Prve riječi u pravilu su jednosložne ili dvosložne. Glavna svrha govora djeteta u ranoj verbalnoj fazi uglavnom je imenovanje predmeta, pa dijete najviše koristi imenice. Prvi iskazi obično su povezani s tzv. telegrafskim stilom, u kojem nema gramatičkih riječi. Najčešće prve riječi su uglavnom mama, tata, baba, ne, da i sl. (Posokhova, 2008). Posokhova (2008) navodi da dijete u dobi 18-24 mjeseca počinje slagati prve rečenice, u dobi od 2,5 godine imenuje stvari iz svakodnevnog života, dok pravilan razgovor razvija do 5,5 starosnih godina (Slika 1.) Prema Apel i Masterson (2004) od četvrte do pete godine uobičajeno je da je dječji glas jasan i rečenice opisne, počinje se služiti gramatikom, a glasove izgovara ispravno osim njih nekoliko koji uglavnom stvaraju manje teškoće kod većine djece, a to su: l, r, č, ć, š, ž, dž, đ.

Izgovor se razvija i mijenja sve do devete godine djetetova života. Za zdrav razvoj izgovora glasova ključan je uredan sluh, dobra slušna kontrola, a kasnije dolazi do automatizacije izgovora i govora (Jakubin, 2008).

Slika 1. Grafički prikaz razvoja govora (Posokhova, 2008)

4. ORGANIZACIJA OKRUŽENJA PREMA NACIONALNOM KURIKULUMU ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ

„Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje je službeni dokument propisan u Republici Hrvatskoj koji sadrži temeljne vrijednosti odgoja i obrazovanja djece u vrtiću“ (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj, 2014:32).

Kurikulum vrtića predstavlja implementaciju, način provedbe NKRPOO u određenom vrtiću s obzirom na njegove posebnosti (NKRPOO, 2014). Kako bi se NKRPOO ostvario unutar ustanove potrebno je omogućiti odgovarajuće organizacijske uvjete koji potiču suvremeno shvaćanje djeteta (NKRPOO, 2014). Suvremeno shvaćanje djeteta možemo povezati s tvrdnjom autorice Miljak (2009) koja kaže da je dijete „spužva“ koja upija znanja oko sebe, dijete je od svoje najranije dobi spremno učiti i stvarati vlastita iskustva. Ako dijete uči u pedagoški pripremljenom okruženju učenje mu ne predstavlja problem već užitek, Miljak (2009) navodi da dijete živeći uči i uči živeći. Dijete „stvara“ znanja kroz iskustva stoga je bitno shvatiti dijete kao cjelovito biće, kao istraživača i aktivnog stvaratelja znanja, kao socijalnog subjekta sa specifičnim potrebama, pravima i kulturom, kao aktivnog građanina zajednice te kao kreativno biće sa specifičnim stvaralačkim i izražajnim potencijalima (NKRPOO, 2014). „Djeci je potrebno pedagoški pripremljeno i oblikovano okruženje koje će biti ne samo primjereno nego tako uređeno da će maksimalno podržavati i razvijati nove interese i sklonosti i sposobnosti“ (Miljak, 2009:95). „Kultura vrtića uključuje određene kontekstualne čimbenike (prostorno-materijalno i socijalno okruženje vrtića) te vođenje vrtića“ (NKRPOO, 2014:38). Kvalitetno prostorno-materijalno okruženje te kvalitetno socijalno okruženje potiču razvoj dobrobiti i kompetencija djece navedenih u Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj.

4.1. VAŽNOST OKRUŽENJA ZA OSIGURAVANJE DOBROBITI DJECE

Jedno od bitnih zadataka NKRPOO (2014) je osiguravanje poticajnog prostorno-materijalnog okruženja i poticajnog socijalnog okruženja u vrtiću kroz koje se osigurava razvoj dobrobiti za dijete. NKRPOO (2014) uključuje: osobnu, socijalnu, emocionalnu i tjelesnu i obrazovnu dobrobit. Sve dobrobiti djeteta se mogu ostvariti jedino ako je odgajatelj omogućio djetetu poticajno okruženje u kojem će integrirano moći razvijati svoje znanje, emocionalnu i tjelesnu zrelost i osobine ličnosti. Odgajatelj je taj koji može utjecati na uređenje okruženja u ustanovi i tako indirektno utjecati na razvoj dobrobiti kod djece.

„Kvalitetnim oblikovanjem okruženja potičemo dijete na interakciju s prostorom i materijalima stavljajući naglasak na njegov istraživački potencijal, omogućujući mu pritom da svoje aktivnosti samo organizira te da surađuje s drugom djecom i odgajateljem, a time i da stječe i razvija različite kompetencije“ (Budisavljević, 2015:28). Ako usmjerimo pažnju na poticajno jezično-komunikacijsko okruženje u vrtiću, primijetit ćemo da razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti potiče različite dobrobiti, kao što su: uživanje u različitim interakcijama i aktivnostima, otvorenost djeteta prema svijetu oko sebe i prema novim iskustvima, razvoj samostalnosti mišljenja i djelovanja, procjenjivanje mogućih posljedica svojih akcija tj. razmatranje načina njihova ostvarenja, samoiniciranje i samoorganizacija vlastitih aktivnosti, promišljanje i samoprocjena vlastitih aktivnosti i postignuća, kreativnost i stvaralački potencijal djeteta, stvaranje i zastupanje novih ideja, argumentirano iznošenje vlastitih načina razmišljanja, usklađenost s obrascima, pravilima, normama i zahtjevima socijalne grupe/zajednice, uspostavljanje, razvijanje i održavanje kvalitetnih odnosa djeteta s drugom djecom i odraslima, aktivno sudjelovanje, pregovaranje i konstruktivno rješavanje konfliktnih situacija, etičnost, solidarnost i tolerancija djeteta u komunikaciji s drugima, percepciju sebe kao člana zajednice koji ima priliku i mogućnost pružanja doprinosa zajednici (NKRPOO, 2014). Navedene dobrobiti idu u prilog ostvarivanju cilja NKRPOO-cjelovitog razvoja djeteta.

4.2. VAŽNOST OKRUŽENJA ZA RAZVOJ KOMPETENCIJA DJECE

Nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje kao cilj navodi cjelovit razvoj, odgoj i učenje djece te razvoj njihovih kompetencija (NKRPOO, 2014). Dijete uči integrirano, odnosno usvaja znanja oko sebe, ne stvara ih direktnim poučavanjem. Svako odgojno-obrazovno razdoblje predviđa razvojne faze pojedinca kao i skupove ishoda i aktivnosti u svrhu napredovanja tj. izgradnje znanja, vještina i sposobnosti. U radu s predškolskim djetetom važna je kreativnost odgojitelja kao i organizacija aktivnosti kojom će se izbjeći pasivnost i slabija društvenost djeteta, a omogućiti njegov osobni razvoj i kontinuirana nadogradnja kompetencija.

Kompetencije navedene u NKRPOO predstavljaju skup znanja, vještina i stavova potrebnih pojedincima za vlastiti razvoj. „Kompetencije se određuju mjerljivim ishodima učenja—ako je neko učenje rezultiralo očekivanim ishodom, tada je pojedinac kompetentan u tom području“ (Višnjić Jevtić, 2019:1). Djeca jednake kronološke dobi mogu se u velikoj mjeri razlikovati po svojim razvojnim mogućnostima i kompetencijama. Stoga je, u radu s djecom bitno uzeti u obzir da je svako dijete individua s posebnim potrebama i različitim mogućnostima.

Organizacijom poticajnog jezično-komunikacijskog okruženja potiče se kod djeteta komunikacija na materinjem jeziku.. Nužno je, zbog usvajanja govornog umijeća te vještine slušanja, djetetu omogućiti aktivnosti poput boravka u prirodi, slušanja glazbe, razgovora. U počecima razvoja komunikacije na materinjem jeziku bilježenje govora može imati oblik grafičkih ili nekih drugih reprezentacija koje označavaju početak razvoja rane pismenosti djeteta (NKRPOO, 2014). Razvoj ove kompetencije uključuje i razvoj svijesti djeteta o utjecaju jezika na druge i potrebi uporabe jezika na pozitivan i društveno odgovoran način. Osim komunikacije na materinjem jeziku NKRPOO potiče i osnažuje još sedam temeljnih kompetencija djeteta, a to su: komunikacija na stranim jezicima, matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju, digitalna kompetencija, učiti kako učiti, socijalna i građanska kompetencija, inicijativnost i poduzetnost te kulturna svijesti i izražavanja (NKRPOO, 2014). Odgajatelj bi trebao osigurati djetetu poticajan jezični kontekst.

5. POTICAJNO OKRUŽENJE

Cilj suvremenog kurikuluma je ostvarivanje cjelovitog razvoja djeteta te samoaktualizacija djece. „Učenje u predškolskoj dobi je izuzetno bitno jer se njime stječu opća, nespecifična strategijska iskustva i formiraju sposobnosti. Ovim učenjem formira se sistem reprezentiranja, sistem simbolizacije, strategije pronalaženja, selekcije, upotrebe i prerade informacija, formiranje općih pravila za rješavanje tipova zadataka i formiranje opće predstave (modela) okoline“ (Selimović i Karić, 2011:146). Dijete je biće bogato raznim potencijalima, otvoreno za učenje od samog rođenja. Učenje u predškolskim ustanovama se ne smije oslanjati na memoriranje činjenica, već djeca trebaju promišljati o onome što uče. Strategijskim učenjem djeca uče o svijetu, prirodi, društvu i čovjeku na njima najjednostavniji način (Ivić, 1969; prema Selimović i Karić, 2011). U stvaranju prostorno-materijalnog okruženja za učenje bitno je prihvaćati prirodu učenja djeteta koja je integrirana te se različite aktivnosti ne dijele po područjima. Učenje djece je i socijalni proces tijekom kojeg različita mišljenja i znanja predstavljaju potencijal zajedničkog učenja. Djeca zajednički konstruiraju i sukonstruiraju znanje. Djecu treba poticati na istraživanje (NKRPOO, 2014). Dijete većinski dio dana provede u institucijskom okruženju stoga je bitno omogućiti djetetu bogato i poticajno okruženje. Ozračje, okruženje ili kultura ustanove ima izravno djelovanje na inteligenciju, naravno i na odgoj, učenje i obrazovanje djece. Odgajatelj zajedno sa stručnim suradnicima uređuje okruženje djece sukladno sa znanjima cijelog tima. Kroz sve razvojne faze ulogu uređenja okruženja mogu preuzeti djeca tako što odgajateljima ukazuju na ono što ih zanima, čime se žele baviti no ne mijenjajući ulogu odgajatelja kao vođe. Dječji vrtić bi trebao biti zanimljivo mjesto, ugodno, privlačno za življenje i učenje djece i odraslih. U uređenju prostora vrtića vidljivo dolazi do izražaja stvaralaštvo odgajatelja, stručnih djelatnika i djece. Promjene u vrtiću izrazito ovise o fizičkim uvjetima ali još više o nastojanjima, htijenjima, željama i kompetencijama stručnih djelatnika. U svezi oblikovanja prostora u ustanovi trebalo bi voditi računa o mogućnostima teško pokretljive djece kako bi im se olakšao pristup većini prostora u ustanovi. Kao što se navodi u Reggio pedagogiji prostor je treći odgajatelj ali sukladno tome nužna je preobrazba naših odgojno-obrazovnih ustanova, prije svega u humane ustanove, u mjesta u kojima se živi i u kojima je moguće steći iskustva potrebna za život (Miljak, 2009).

Odgajatelj je taj koji je potiče razvoj djetetovog potencijala kreirajući poticajno okruženje u vrtiću. Budisavljević (2015) navodi da kvaliteta okruženja u vrtiću ovisi o strukturi prostora i socijalnim odnosima. Danas mnogi znanstvenici uviđaju važnost okruženja za razvoj djeteta s naglaskom na to da je svako dijete individua za sebe te da je odgajatelj taj koji u procesu dizajniranja poticajnog okruženja razmišlja o individualnim interesima i potrebama svakog djeteta. Malašić (2015) smatra da je okruženje svojevrsan komunikator jer uz pomoć okruženja saznajemo kakvu sliku o djetetu odgajatelj ima te koje su trenutačne potrebe djece.

Budisavljević (2015) smatra da je izuzetno bitno da centri aktivnosti budu uređeni tako da potiču dječju autonomiju, odnosno sposobnost djeteta da se uključi ili samostalno inicira aktivnost i da se u njoj zadrži bez stalnog prisustva odgajatelja, zatim međusobnu suradnju i kvalitetnu interakciju u malim skupinama, kao i omogućavati slobodno kretanje djece i izmjenu aktivnosti. Malašić (2015) navodi kako unutar centara dolazi do interakcije među djecom i interakcije s odgajateljem stoga je bitna odgajateljeva angažiranost kako bi bio u mogućnosti pratiti, sudjelovati i unapređivati djetetov rast, razvoj i obrazovanje u ustanovi. Materijali kojima su obogaćeni centri u dječjem vrtiću bi trebali utjecati na više aspekata dječjeg cjelovitog razvoja. Bitno je da odgajatelj promatra i upoznaje potrebe djeteta i u skladu s tim preuređuje njegovo okruženje.

Budisavljević (2015) ističe da se okruženje u vrtićkim skupinama razlikuje od okruženja u jaslicama. U jaslicama je nužno djeci osigurati predmete kojima mogu manipulirati, istraživati zvukove i materijale te im osigurati centre u kojima će razvijati svijest o sebi, a u vrtićima je naglasak na različitim temama i projektima koji se „provlače“ kroz centre te su predmet dječjeg interesa.

Malašić (2015) navodi osobine koje su bitne za procjenu kvalitetnog prostorno-materijalnog okruženja, to su: funkcionalnost, estetska promišljenost, fleksibilnost, stimulativnost i multisenzoričnost te otvorenost. Malnar, Punčikar i Štefanec (2013) navode da djeca uče čineći, surađujući kroz aktivnosti koje su sami organizirali ili ih je na njih potaknuo odgajatelj bogatom ponudom materijala u njihovom okruženju. Djeca ne uče kroz direktno poučavanje već je odgajatelj taj koji kroz igru razvija nove spoznaje kod djece stoga je bitno da odgajatelj zajedno s djecom uređuje poticajno okruženje. Bogatstvo ustanove različitim materijalima pobuđuje kod djece nova iskustva, spoznaje te potiče aktivno izražavanje i suradnju. Cjelokupno oblikovanje prostora u kojem dijete živi i prima važne poruke o sebi, ogleda se u kvalitetnim odnosima odgajatelja prema djetetu, djeteta prema djetetu, stručnjaka međusobno i kvaliteti odnosa s obitelji djece.

U kreiranju poticajnog okruženja najveću ulogu imaju odgajatelji koji oslušuju potrebe svakog djeteta te odgajatelji koji su stekli povjerenje djece (Programsko usmjerenje, 1991). Valjan Vukić (2012) ističe kako interakcija između odgajatelja i djece koja je osnovana na povjerenju utječe na njihovo ponašanje, učenje, tjelesni i spoznajni razvoj, kreativnost i razvoj jezika, ali utječe i na druga područja djetetovog razvoja.

Poticajno pedagoško okruženje stvara se zajednički, izgrađuje čineći, isprobavajući i raspravljajući s djecom i odgajateljima o kontekstu konkretnog vrtića i odgojne grupe u nastojanju za kontinuiranim unapređenjem odgojne prakse (Miljak, 2009). Poticajno okruženje je cjelokupno oblikovanje prostora u kojem dijete živi i prima važne poruke o sebi. Ono se ogleda u kvaliteti odnosa odgajatelja, stručnjaka i djetetu važnih osoba izvan vrtića (Mlinarević, 2004).

U Reggio pedagogiji prostor se opisuje i smatra vrlo važnim čimbenikom pa se naziva *trećim odgajateljem*, a okruženje dječjeg vrtića kao izvor za učenje djeci predškolske dobi. Dijete se u ovoj koncepciji smatra znatiželjnim, kompetentnim, kreativnim i društvenim bićem. Upravo zbog toga naglašava se važnost bogatstva prostornog okruženja koje potiče aktivnosti djece, istraživanja i sl. (Slunjski, 2006).

6. POTICAJNO JEZIČNO-KOMUNIKACIJSKO OKRUŽENJE U VRTIĆU

Kako bi se ostvarilo poticajno jezično-komunikacijsko okruženje, odgajatelji trebaju razumjeti zakonitosti razvoja djece, ali i uvažavati dječju individualnost. Poticajno jezično-komunikacijsko okruženje treba biti kvalitetno i poticajno za razvoj i bogaćenje govornog izraza (Velički i Katarinčić, 2011).

Tijekom eksperimenta škotski kralj James VI je dvoje tek rođene djece poslao u pratnji gluhe i nijeme dadilje na nenastanjen otok, misleći da će tako otkriti od kojeg su jezika potekli svi ostali jezici. Danas nam je jasno da djeca nisu mogla progovoriti niti jednim jezikom ako niti jedan jezik nisu čula u svom okruženju (Kovačević, 1997; prema Vrsaljko i Paleka, 2019:139). Poticajno jezično-komunikacijsko okruženje u vrtiću je ključno za razvoj govora kod djece. Uzimajući u obzir da djeca intenzivno razvijaju svoj govor do šeste godine života bitno je, vlastitim primjerom i raznim poticajnim aktivnostima, stimulirati razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti. Na primjeru navedenog eksperimenta vidimo da dijete svoj govor može razviti jedino ako komunicira s nekim, stoga je bitno komunicirati s djecom i poticati ih na interakciju.

Slunjski (2008) naglašava kako okruženje treba biti bogato, poticajno i raznovrsno te treba omogućiti raznovrsne aktivnosti djece, u kojemu će ona koristiti različite tehnike istraživanja i rješavanja problema s kojima se susreću. U takvom će okruženju djeca moći izgraditi cjelovitije znanje i bolje razumjeti svijet oko sebe. Djeca stupaju u interakcije s drugom djecom i odraslima koje sadrže raznovrsne prilike za učenje. Prema tome, okruženje naj snažnije može utjecati na kvalitetu učenja djece rane dobi ali i na njihova iskustva. Djeca svoja znanja i razumijevanja konstruiraju i sukonstruiraju na temelju vlastitog iskustva i aktivnosti te u suradnji s drugima u bogatom i poticajnom okruženju. „Jezik se ne poučava, nego se razvija, i to u bogatom govorno-komunikacijskom okruženju. Zbog toga poticajnost govorno-komunikacijskog okruženja predstavlja važan kriterij kvalitete cjelokupnog okruženja vrtića“ (Slunjski, 2008:46).

6.1. POTICAJNO SOCIJALNO OKRUŽENJE

Poticajno socijalno okruženje omogućuje djeci stjecanje raznovrsnih jezičnih iskustava kroz interakciju sa starijom djecom, vršnjacima, odgajateljima i drugim odraslim osobama (Slunjski, 2008). Socijalni poticaji su sve afirmativne socijalne interakcije i odnosi: prijateljski odnos, potpora, pružanje pozitivnih povratnih informacija, razgovor, pričanje, pripovijedanje i sl. Socijalna interakcija najčešće je poticaj za korištenje materijala iz prostorno-materijalnog okruženja (Slunjski, 2008).

Odgajno-obrazovne ustanove danas podržavaju želju za otvorenosću i komunikacijom, što se vidi i u uređenju prostora. Kako bi se ostvarilo poticajno okruženje u kojem bi dijete razvijalo svoje potencijale, uz prostor, nužna je fleksibilnost i kreativnost odgajatelja u oblikovanju prostora i aktivnosti s djecom. Suvremeni odgajatelj bi u provođenju aktivnosti trebao imati partnerski i suradnički odnos s djetetom te vjerovati djetetu da sudjeluje u skladu sa svojim mogućnostima. Dijete je upornije kada ostvaruje ciljeve koje je samo sebi postavilo, ciljevi koje samo sebi postavi su oni za koje je procijenilo da će ih moći ostvariti. Odgajatelj prati osjećaje, potrebe i poruke koje mu dijete svakim danom šalje i sukladno tome organizirati okruženje u ustanovi i tako pomaže djetetu da bude samopouzdanije te da stvara nova znanja. Ako odgajatelj nezainteresirano odgovara na djetetovu potrebu to kod djeteta budi nezadovoljstvo i agresiju (Miljak, 2009).

Razgovor s djetetom treba započeti već u najranijoj dobi, jer tako glas postaje dio dječjeg iskustva i razlikovanja osoba. S djetetom treba razgovarati o različitim temama te ga poticati na izražavanje vlastitog mišljenja i postavljanje pitanja. Dijete s kojim se ne razgovara i koje nema sugovornika može postati pasivno i propustiti mnoge prilike za komunikacijom (Šego, 2009). Tijekom odrastanja, djeca jezik stječu kroz niz interakcija s okruženjem, sukladno kvaliteti samoga okruženja. Primarne sredine za usvajanje jezika pružaju obiteljski dom kao i u ustanove ranog odgoja. Djeca postupno ovladavaju različitim oblicima komuniciranja s djecom i odraslima i to isključivo aktivnim komuniciranjem i sudjelovanjem u raznim socijalnim interakcijama (Slunjski, 2012).

U dječjem vrtiću djeci se treba omogućiti stjecanje različitih iskustava. Važno je individualno raditi s djecom, ali i u malim skupinama, te neprestano stvarati prigode za komunikaciju uz to poštujući i sljedeći dječje želje. Rane jezične aktivnosti znatno utječu na kasnija jezična postignuća. Ako dijete nije izloženo govoru i nema poticaj odraslih, teže će ovladati umijećem čitanja (Šego, 2009). Aktivnosti koje potiču međusobnu raspravu, pregovaranje i dogovaranje - podloga su suradničkom učenju djece, a time i pozitivnom

socijalnom okruženju. Socijalno okruženje i interakcija s odgajateljem trebaju djecu poticati na raspravu i međusobnu razmjenu ideja i znanja. Posebno značajnu ulogu za odgajatelja pri kreiranju pozitivnog socijalnog okruženja za bogaćenje govornog izraza ima promatranje, proučavanje i razumijevanje djece kao i dokumentiranje njihovih aktivnosti.

Aktivnim istraživanjem i usmenom suradnjom s okolinom dijete uči i osposobljava se za pravilno usmeno izražavanje i bilježenje vlastitih misli, osjećaja, doživljaja i iskustva u različitim aktivnostima. U ranoj i predškolskoj dobi djece se potiče razvoj svijesti o mogućnostima bilježenja vlastitih ideja, važnosti i korisnosti pisanja, o uporabi jezika na pozitivan i društveno odgovoran način. To se pokušava postići stvaranjem poticajnog jezičnog okruženja te poticanjem djece na interakciju s drugom djecom i odraslima (Nacionalnom okvirnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014).

Slunjski (2011) ističe važnost stimulativnog okruženja za razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti jer ono stvara raznovrsne i bogate interakcije među djecom i odraslima. „Svakodnevne rutine kao što je mijenjanje pelena ili vrijeme jela dobre su prilike za razvijanje govornih vještina. Djeca mogu imenovati uobičajene predmete kao što su šalica, žlica, jabuka ili stol. Upotrebljavajte precizne izraze, a ne općenite. Recimo, ovaj je jogurt sladak.“ (Szanton, 2005:74). Izravna komunikacija je važna, jer će se dijete tada osjećati važno. Odgajateljevo fokusiranje samo na dijete potaknuti će ga na aktivno slušanje.

Kreativni odgajatelji u predškolskim ustanovama koriste mnogo zanimljivih načina da pomognu djeci u usvajanju jezika i stjecanju vještina slušanja, govorenja, čitanja i pisanja. Oni često djeci čitaju iz različitih izvora, razgovaraju s njima, istražuju dječje interese, pažljivo slušaju sve što kažu te dječje odgovore elaboriraju, dopunjavaju i proširuju. Katkad preuzimaju ulogu primatelja koji ne razumije dječje poruke kako bi ih potaknuli na što preciznije izražavanje. Odrasli trebaju biti djeci više partneri, a manje autoriteti pa svoje poticaje prema djeci trebaju izražavati kroz igru (Šego, 2009).

Szanton (2005) naglašava da odgajatelji na razne načine može potaknuti razvoj govora kod djeteta, no čitanje je najvažnija aktivnosti putem koje promiče djetetov razvoj. Kroz priču djeca čuju i usvajaju nove riječi. Djeci se treba često čitati, još od najranije dobi dojenčad uživa u listanju slikovnica, naglašavaju važnost djetetovog istraživanja knjige ne čitanja priče do kraja. Kroz pjesmu djeca razvijaju ljubav prema jeziku uz dinamičan ritam se zabavljaju, odgajatelj im zaokuplja pažnju te oni uče riječi i shvaćaju smisao jezika. Szanton (2005) ističe kako odgajatelj svojim ponašanjem može pomoći djetetu u razvoju govora i to na sljedeće načine:

- Odgajatelj treba biti djetetu uzor pravilnog govorenja, ispravljanje dječjih izraza može dovesti do frustracije.
- Odgajatelj treba uvijek odgovoriti djetetu na pitanja nikada ih ignorirati ili treba potaknuti dječje istraživanje.
- Odgajatelj treba koristiti jasan i jednostavan jezik kako bi ga djeca razumjela.
- S obzirom na današnje vrijeme i utjecaj medija, odgajatelj treba biti svjestan da TV ne može zamijeniti „živu riječ“.

Nastavno na navedeno, potrebno je naglasiti da uloga odgajatelja pretpostavlja kvalitetne socioemocionalne veze s djetetom omogućavajući mu da se slobodno izražava, nadograđuje, preispituje već poznato te stvara nova iskustva i to sve brzinom koja njemu odgovara. Bitna je kvalitetna odgajateljeva komunikacija s djecom u skupini te poticanje međusobne komunikacije i interakcije djece.

„Tradicionalan način poučavanja hrvatskoga standardnog jezika od gramatike do komunikacije nije učinkovit u ranojezičnoj fazi jer nije povezan s dječjim jezičnim iskustvom, predznanjem, interesima te psihofizičkim sposobnostima i spoznajnim mogućnostima djece“ (Gazdić-Alerić, 2006:99). Tretirajući dijete kao ravnopravnog sudionika odgojno-obrazovnog procesa i izbjegavajući tradicionalne načine poučavanja podiže se kvaliteta iskustvenog učenja ključna za razvoj tjelesnih i kognitivnih sposobnosti. Dijete do četvrte godine nauči sve osnovne konstrukcije na materinjem jeziku bez muke i bez izravnog poučavanja ako živi u poticajnom okruženju koje ga uvažava i s njim komunicira kao s aktivnim građaninom zajednice (Miljak, 2009). Nadalje, sposobno je na jednostavan način razvijati svoj govor, jezične sposobnosti i stvarati nove konstrukcije razgovarajući s bliskim osobama u svom okruženju, pri čemu je bitno da aktivno konstruira svoje znanje.

6.2. POTICAJNO PROSTORNO-MATERIJALNO OKRUŽENJE

Kako navodi Slunjski (2008) kvaliteta prostora utječe na kvalitetu života, utječe na naše osjećaje, razmišljanje, ponašanje pa i na govorni razvoj djeteta. Potrebno je stvoriti bogato uređeno prostorno-materijalno okruženje koje će potaknuti komunikaciju govorom i početnu pismenost. Kvalitetno organizirano okruženje potiče samostalnost, složenu igru, socijalizaciju i rješavanje problema (Hansen i sur., 2006).

Tri osnovna zahtjeva koja prostor treba zadovoljiti su: kretanje, neovisnost i interakcija. Mogućnost slobodnog kretanja u prostoru djeci pruža zadovoljenje osnovne potrebe, potrebe za kretanjem. Djeca će postati neovisna ako će im biti dostupno dovoljno materijala koji mogu samostalno koristiti te ako će on biti raznolik i raznovrstan. Tada će djeca imati poticajno okruženje za koje će pokazivati interes i kojemu će se prepustiti. Treći zahtjev koji prostor treba, prema Malaguzziju, zadovoljavati je interakcija. Interakcija među djecom, s odgajateljima, među odgajateljima i stručnim suradnicima te s roditeljima je bitna za razvoj djeteta (Malaguzzi, 1998; prema Petrović-Sočo, 2007).

Dječji vrtić treba biti mjesto koje omogućuje raznolike socijalne interakcije što može imati značajan utjecaj na učenje, rast i razvoj djeteta, kako bi se raznolike socijalne interakcije ostvarile potrebno je da se djeci omogući sloboda kretanja, veći prostor, uređen tako da više sliča radionicama. Djeci je potrebno pedagoški uređeno okruženje koje će podržavati nove interese, sklonosti i sposobnosti djece (Miljak, 2009). Odgajatelj je arhitekt koji osmišljava sobu dnevnog boravka i bira materijale, koji će potaknuti razvoj dječje pismenosti i organizira aktivnosti tijekom kojih se aktivno koristi govor (Hansen i sur., 2006).

Slunjski i sur. (2012) opisuju kako odgojne skupine trebaju biti podijeljene na manje prostorne cjeline, odnosno na centre aktivnosti. Time se navodi djecu da formiraju manje grupe u kojima će proteći kvalitetnija komunikacija i suradnja. Svaki centar treba sadržavati materijal koji je određen za pojedinu vrstu aktivnosti djece. Aktivnosti djece su u takvom prostoru mnogo kvalitetnije jer su materijali pregledno, logično i svrsishodno ponuđeni. U određenom centru se trebaju nalaziti materijali koji njemu pripadaju, u suprotnom će se dijete osjećati nesigurno i zbunjeno kada se pokuša njima koristiti. Na primjer, centar početnog čitanja i pisanja će sadržavati knjige, slikovnice, dječje enciklopedije, razne ploče, papire, olovke, pokrivaljke, umetaljke sa slovima ili riječima i razne igre koje ih uključuju. Ti materijali trebaju biti raznovrsni, kako bi ih mogla koristiti djeca različitih razvojnih mogućnosti a osim toga trebaju biti i zanimljivi (Slunjski, 2008). Materijale u centrima djeca

koriste na kreativan način, a odgajatelji su ti koji pažljivo biraju materijale kako bi djecu potaknuli na istraživanje (Hansen i sur., 2006). Podjelom prostora na manje cjeline djecu se „poziva“ na druženje u manjim, a ne velikim skupinama, što povoljno utječe na kvalitetu njihove komunikacije i razvoj socijalnih kompetencija. Svaki od centara treba sadržavati dovoljan broj materijala. Dovoljna količina materijala djeci omogućuje stalnu podršku u učenju i razvoju.

„Organizacija prostorno-materijalnog okruženja vrtića posredno utječe i na kvalitetu socijalnih interakcija djece“ (Slunjski, 2011:31). Kvalitetnim prostorno-materijalnim okruženjem možemo potaknuti razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti kod djece. Jedan od načina na koje prostor može utjecati na djetetov govor je označavanje uobičajenih predmeta slovima, kao što su stol, stolica i drugo. Nije potrebno djeci posebno ukazivati na napisane riječi, djeca će spontano razvijati svoj govor uz pomoć tih oznaka. „Kutić s knjigama“ je poželjan kut u sobi dnevnog boravka u kojem će djeca imati mogućnost slušati priču u toplom ozračju i zagrljaju odgajatelja (Szanton, 2005). Dodatni značaj određenim centrima pružaju zrcala postavljena na zidove koja omogućuju djeci promatranje sebe ili prijatelja u različitim situacijama. Dijete se slobodnije izražava pred zrcalom, nego pred odraslom osobom (Slunjski, 2008). Aktivnosti u kojima djeca istražuju svoje jezično-komunikacijsko okruženje uključuju: govor, slušanje, pričanje priča, igre riječima, dramske aktivnosti, igre i aktivnosti sa slovima. Djeci je potrebno osigurati stalnu dostupnost slikovnica, knjiga, priča, papira i pribora za pisanje (Slunjski, 2008).

Organizacija prostora treba biti takva da potiče komunikaciju, susrete i interakciju. Dijete komunicirajući s drugima uči nove riječi, izraze, kako pristupiti grupi i sl. „Okruženje djetetu izravno poručuje što odgajatelj očekuje od njega, kakvu sliku ili teoriju o djetetu, njegovu učenju, odgoju i obrazovanju zastupa i primjenjuje u svakodnevnom radu“ (Miljak, 2009:22). „Jezik se ne poučava, nego se razvija, i to u bogatom govorno-komunikacijskom okruženju. Zbog toga poticajnost govorno-komunikacijskog okruženja predstavlja važan kriterij kvalitete cjelokupnog okruženja vrtića.“ (Slunjski, 2008:46).

6.2.1 POTICANJE JEZIČNO-KOMUNIKACIJSKIH SPOSOBNOSTI KROZ CENTRE AKTIVNOSTI

Kako bi se ostvario kvalitetan kurikulum vrtića podrazumijeva se „stvaranje odgovarajućih organizacijskih uvjeta koji se temelje na suvremenom shvaćanju djeteta, tj. shvaćanju djeteta kao cjelovitog bića“ (NKRPOO, 2014:33). Dijete uči integrirano, a ne rascjepkano po metodičkim područjima. Dijete svoje jezično-komunikacijske sposobnosti

razvija cjelovito kroz igru u različitim centrima dnevnog boravka. Razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti nije ograničen samo na centar za početno čitanje i pisanje.

Dijete ima sposobnosti izražavanja na različite načine, primjerice kroz crtež, dramske igre, ples, pjesmu i slično. „Potrebno je osmisliti prostor i osigurati opremu prilagođenu dječjim razvojnim potrebama za čitanje slikovnica, glazbene i likovne aktivnosti, istraživačke aktivnosti, za dramsko-obiteljske igre, igre kockama i manipulativne igre i slično“ (Državni pedagoški standard, 2008:15). Navedeno vrijedi za sve centre u sobi dnevnog boravka u kojima djeca borave od prve do šeste godine života. Poticajno okruženje je ključ u razvoju djetetovih sposobnosti, stoga razvoj govora kroz centre u dječjem vrtiću može se realizirati jedino kroz poticajno-okruženje koje je prilagođeno dječjim razvojnim potrebama. Potrebno je poticati ranu pismenost djece koja obuhvaća svijest o pisanim materijalima i svijest o pisanom jeziku, fonološku svjesnost, predvještine pisanja i govorni jezik koji uključuje dobro razvijen rječnik, osnove gramatike i pripovijedanja (Justice i Kaderaveck, 2004; prema Mesec i sur, 2015). Uređenjem centra za početno čitanje i pisanje te načinima integracije aktivnosti za razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti u druge centre kao i organizacija poticajnog jezično-komunikacijskog okruženja u skladu s Nacionalnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) mogu pridonijeti ranoj intervenciji kod djece sa svim oblicima razvojnih rizika ili teškoća.

Na samom ulazu u dječji vrtić dijete nailazi na panoe koji sadrže mnogo slikovnih i pisanih poruka koje podižu svijest djeci o važnosti čitanja i pisanja. Kad je dokumentacija koja sadržava slova i slikovne poruke djeci stalno prisutna, djeca osvještavaju važnost govora i pisanog jezika ali i prate rast vlastitih govornih kompetencija (Slunjski, 2008).

Špehar (2002) ističe važnost uređenja centra za početno čitanje i pisanje kako bi se nesmetano razvijao govor djeteta u skladu s individualnim potrebama djeteta. Odgajatelj treba oslušivati potrebe djece prije organizacije centara kako bi centri u potpunosti ispunili svoju funkciju. Svaki centar za početno čitanje i pisanje mora sadržavati određene dijelove. Prema Hansen i sur. (2006) i Špehar (2002) organizacija centra za početno čitanje i pisanje treba sadržavati prostor za pisanje, knjižnicu, stol za izrađivanje knjiga i centar za slušanje.

Igre uz pomoć kojih djeca razvijaju svoje jezično-komunikacijske sposobnosti u centru za početno čitanje i pisanje su slušanje i pričanje priča, igre riječima, dramske aktivnosti, igre i aktivnosti sa slovima (Slunjski, 2008). Hansen i sur. (2006) ističe da je uloga odgajatelja u centru za početno čitanje i pisanje otkriti što dijete ne zna te mu na osnovu tih saznanja proširiti znanje. Dijete je spremno i voljno učiti ali na način prilagođen njegovom uzrastu. Učenje kroz igru poticajna je aktivnosti stoga je bitno djeci približiti igre za unapređenje jezično-komunikacijskih sposobnosti. Odgajatelj treba znati na koji način pristupiti kojem djetetu, kako ga kroz igru naučiti pravilnom govoru. Djetetu trebamo dati mogućnost integriranog učenja, dijete uči cjelovito stoga je bitno materijale za poticanje razvoja jezičnih sposobnosti integrirati u sve centre ne samo u centar za početno čitanje i pisanje. Odgajatelj je „djetetov partner u istraživanju jezika“ (Hansen i sur. 2006:160). U skladu s djetetovim potrebama odgajatelj ga treba voditi ka razvoju pismenosti.

Postavljanje pitanja i čitanje priča su jako dobre metode za poticanje diskusija među djecom. „Kada odgajatelji razgovaraju s djecom o njihovim interesima i postavljaju pitanja koja će izmamiti široke i bogate odgovore, djeca razvijaju svoju sposobnost izražavanja osobnih iskustava i misli“ (Hansen i sur., 2006:162).

Slunjski (2008) navodi da djeca kroz igru „pošte“ komuniciraju, uče pisati pisma, razglednice i razne poruke. Ako je kontekst u kojem se koriste govornim i pisanim jezikom zanimljiv djeci, djeca će lakše ovladati njima. Djeca mogu upotrebljavati slova tijekom simboličkih igara. Hansen i sur. (2006) pojašnjava da dijete kroz igru kuhanja usvaja nove riječi tako što čita recepte i nastoji ih upamtiti. Hansen i sur. (2006) također navode kako dijete u dramskom centru kroz igru komunicira s drugom djecom i ulazi u konflikte s njima, kroz konfliktne situacije dijete razvija načine komunikacije s drugim ljudima. U dramskoj igri dijete koristi govor za komunikaciju i izmjenu ideja te tako širi vokabular riječi. „Telefoni u centru za dramsku igru umjesto brojki imaju slova. Telefon je prikladan za realizaciju govorne vježbe za djecu mlađega uzrasta tijekom koje, u obliku igre, utječemo na sažetost u informiranju, jasnoću i formulaciju postavljanja pitanja i odgovora, te pravilnost artikulacije pri usmenome izražavanju. Putem ove igre djeca će usvojiti temeljne radnje koje se odvijaju jednim telefonskim razgovorom. To su: pristojno pozdraviti, predstaviti se, razgovarati kratko, govoriti jasno i na kraju odzdraviti (Pavličević-Franić, 2005). Prazne konzerve hrane s originalnim naljepnicama ili onima koje je napravio odgajatelj pomoći će djeci da počnu povezivati napisanu riječ i njezino značenje“ (Hansen i sur., 2006:147).

Lutka je važna za razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti, lutka potpomaže razvoj govora kroz verbalno izražavanje. Kada dijete uzme lutku u ruke ono ju navodi da

govori, dajući joj glas. Razvoj govora proizlazi prirodno iz situacija u kojima djeca susreću nove izazove komunicirajući s lutkama druge djece (Renfro, 1982 prema; Ivon, 2005).

Djeca jezično-komunikacijske sposobnosti mogu razvijati u likovnom centru ako je bogato opremljen, istražuje različite likovne tehnike, različite mogućnosti uporabe, načine na koje nastaju i na koje se mijenjaju boje, oblici, strukture i drugo (Slunjski, 2008). Hansen i sur. (2006) navode da likovni centar razvija verbalnu i neverbalnu komunikaciju. Jedan od primjera bogaćenja govornog izraza jest imenovanje i usvajanje boja. Učenje boja započinje uočavanjem i razvrstavanjem predmeta jednakih boja. Tek nakon što dijete sa sigurnošću razlikuje i imenuje npr. sve predmete žute boje, na isti način skreće mu se pozornost na drugu, novu boju. Prilikom usvajanja boja djeci je bitno zvučno naglašavati npr. „Idemo kupiti žute banane. Žute kao tvoja žuta majica. Jesu li banane žute boje?“ (Rade, 2014:58).

U istraživačkom centru djeca također razvijaju jezično-komunikacijske sposobnosti nakon što su koristili neke nove, njima nepoznate materijale kao što su magnet, pluto i drugi. Odgajatelj djetetu daje mogućnost da se verbalno izrazi tako da ispriča što se dogodilo u pokusu ili čak da svoja opažanja zapiše (Slunjski, 2008).

Djeca razvijaju govor i kroz igru u centru za građenje. Hansen i sur. (2006) navode da kroz igru s kockama dijete razvija vještine govora. Djeca izgrade strukturu te joj daju ime, opisuju ju, razgovaraju s vršnjacima i planiraju gradnju novih građevina, diktiraju priče o izgradnji, slušaju odgajatelja koji im čita upute vezane za aktivnosti. Ključno za razvoj govora u građevnom centru je usvajanje usporedbi, kao što su: jednako-različito, dugo-kratko.

Kroz centar za glazbu djeca također mogu razvijati jezično-komunikacijske sposobnosti. Učenjem i izvođenjem raznih pjesama djeca šire vokabular riječi. Hansen i sur. (2006) spominju da se djeca prirodno igraju riječima na ritmičan i melodičan način. Odgajatelj je tu da usmjeri njihovu pažnju na nove riječi. Glazba može pomoći djeci da razvijaju složenost svog govora. Dijete često zapamti određeno složeniju frazu iz pjesme te ju upotrebljava u svom govoru. Djeca često skladaju svoje pjesme kako bi ispričali neku priču ili izrazili osjećaje. „Prilika za sudjelovanja u dramskim igrama s prstima, u glazbi i pjevanju, kao i ritmičkim igrama, djeci će pričinjavati zadovoljstvo, a usput će ponavljati i vježbati govor i jezik“ (Hansen i sur., 2006:162).

7. POTICAJI ZA RAZVOJ JEZIČNO-KOMUNIKACIJSKIH SPOSOBNOSTI

Poticajno okruženje i integriranje poticaja u gotovo sve centre dnevnog boravka je važno kako bi djeca razvijala jezično-komunikacijske sposobnosti. U literaturi se spominju logopedске igre i bajke kojima odgajatelji i stručni suradnici mogu potaknuti razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti.

Posokhova (2010) objašnjava da se u predškolskoj dobi razvoj djetetova govora odvija vrlo brzo: vokabular se popunjava s tisućama novih riječi, poboljšava se izgovor, rečenice postaju bolje oblikovane i bogatije. Neka djeca već s navršениh tri godine čisto i ispravno izgovaraju riječi. Druga djeca mlađe predškolske dobi još uvijek nedovoljno razgovijetno, pogrešno izgovaraju pojedine glasove i riječi. Stoga možemo zaključiti da razvoj govora ne ovisi samo o dobi djeteta, točnije o fazi razvoja govora u kojoj se nalazi već i o mogućnostima djeteta kao individue. U dobi između 3 do 6 godina djetetov vokabular raste nevjerojatnom brzinom. U dobi od 3 do 4 godine vokabular se od petstotinjak riječi gotovo utrostručuje. Problem koji se javlja kod neke sedmogodišnje djece je da fond riječi ostaje ograničen. Dijete poznaje mnogo riječi te može objasniti njihovo značenje, no te riječi često ostaju u njegovom pasivnom vokabularu- dijete ih ne koristi u vlastitom govoru.

U poticanju jezično-komunikacijskih sposobnosti djece možemo koristiti logopedске igre koje služe za razvijanje slušne pažnje, poboljšanje izgovora, stabiliziranju glasa, uče povezati izgovorene riječi s predmetom ili slikom, uče pravilno oblikovati rečenice, odgovaraju na pitanja i smislenu govore. Logopedске igre se mogu igrati svugdje, te se mogu prilagoditi većem broju djece u vrtićkim skupinama. Ove igre omogućuju razvoj djetetovih jezično-komunikacijskih sposobnosti na zanimljiv način, način koji je najprihvatljiviji njihovoj dobi i njihovim interesima. Logopedске igre osim što utječu na razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti djeteta, utječu i na razvoj djetetovog mišljenja, pamćenja i pažnje te potiču logičko zaključivanje. Logopedi se koriste raznim igrama te time na pristupačan i zanimljiv način utječu na bogaćenje vokabulara djece, razvoj slušno-verbalne pažnje i razlikovanje imenica, glagola i pridjeva (Posokhova, 2010).

Sizova (2010) naglašava da su tekstovi bajki u najvećoj mjeri prilagođeni djeci. Jednostavna fabula, ponavljanje radnji i riječi izazivaju zanimanje čak i kod djece usporenog razvoja, jednako kao i kod djece koja ne pokazuju preveliku želju za čitanjem „pametnih“ didaktičkih slikovnica. Iako su tekstovi dječjih bajki jednostavni, odgajatelj ih može još

pojednostavniti do razine djetetovih sposobnosti, svako dijete je posebno i svojim tempom se razvija stoga je bitno pratiti njegove mogućnosti. U narodnim bajkama radnja je jednostavna, tekst se ponavlja što djetetu olakšava razumijevanje teksta. Dijete će lakše usvojiti riječi slušajući bajke, ako se pojavi neka nova riječ dijete će ju povezati s kontekstom i upamtiti njeno značenje. Vrlo bitni za razvoj jezično komunikacijskih sposobnosti su „bajkoviti“ zadatci koji se mogu prilagoditi različitim stupnjevima govornog i spoznajnog razvoja. Bitno je da se dijete na samom početku ne stavlja pred nesavladive izazove no ni prejednostavni zadatci neće zadržati djetetovu koncentraciju. Djeci logopedске bajke predstavljaju literaturu prilagođenu njihovom uzrastu jer dijete kako bi usvojilo odnos uzroka i posljedice te shvatilo kako se od prvotne zamisli dolazi do konačnog rezultata, treba uvijek iznova pratiti redosljed koraka koji vode od početka puta do njegovog kraja. Izlaže se očit i konkretan redosljed radnji. Razlog više zbog kojeg su djeci logopedске bajke zanimljive i korisne je taj što se riječi u njima rimuju, a likovima se dodjeljuju zabavni epiteti. Takve bajke potiču interes djeteta za riječ i govor kod djece usporenog govornog razvoja ili kod djece s poremećajem u komunikaciji. Djeci slabije koncentracije potrebno je bajke prikazati slikovito kako bi pridobili njihovu pažnju.

8. USPORENI JEZIČNO-KOMUNIKACIJSKI RAZVOJ

„Usporen ili poremećen govorno-jezični razvoj utvrđuje se kod djece u dobi do četiri godine života“ (Rade, 2014:5). Rade (2014) navodi da se naznake usporenog ili poremećenog govorno-jezični razvoja ogledaju u tome da dijete progovara kasnije od svojih vršnjaka, govori manje od svojih vršnjaka, koristi se samo ograničenim brojem riječi, koristi kraće i jednostavnije rečenice od svojih vršnjaka, pojavljuju se teškoće u razumijevanju jezičnih poruka te djetetovi izrazi su često agramatični. Nadalje, dijete se koristi neobičnim redoslijedom riječi u rečenici, često zaboravlja neki slog ili im zamjenjuje mjesta te se pojavljuju brojne sustavne pogreške izgovora i nesustavne pogreške izgovora. Roditelj ili odgajatelj koji primijeti ovakve jezično-komunikacijske poteškoće kod djeteta bi trebao potražiti pomoć logopeda i sustavno pratiti njegove savjete i preporuke.

Rade (2014) ističe da djeca s jezično-komunikacijskim poteškoćama, često imaju teškoće i u razvoju motorike, javljaju im se teškoće u učenju i često dolazi i do smetnja pažnje. Benc-Štuka (2010) također navodi teškoće u razvoju motorike kao indikator jezično-komunikacijskih poteškoća. Kako bi dijete tijekom razvoja usvajalo jezik i ovladalo govorom neophodan je uredan sluh, mogućnost razlikovanja glasova, motoričke vještine i sposobnosti, razvoj viših kognitivnih vještina, određen stupanj intelektualnog razvoja te razvijene psihosocijalne sposobnosti te također navodi važnost boravljenja djeteta u poticajnom socijalnom okruženju kao bitnom segmentu za razvoj govora (Benc-Štuka, 2010). Nakon što su uočene naznake usporenog razvoja govora poželjno je obratiti se logopedima, koji su najkompetentniji za određivanje postoji li doista kod djeteta govorno-jezičnih problem (Apel i Masterson, 2003).

8.1 KAKO POTAKNUTI JEZIČNO-KOMUNIKACIJSKI RAZVOJ U KONTEKSTU POTICAJNOG OKRUŽENJA

Kako bi razvijali djetetove jezično-komunikacijske sposobnosti vrlo korisnim se smatra spontana komunikacija s djecom tijekom igre, hranjenja, oblačenja, kupanja i pospremanja stvari. Imenovanje dijelova tijela, osoba, igračaka, odjeće, hrane, pribora za jelo, događaja, aktivnosti te poticanje djece na isto. S djecom se treba baviti tjelesnim aktivnostima, plesati, pjevati, pljeskati, igrati se jezičnih igara (Benc-Štuka, 2010). Navedene situacije u kojima se razvija spontana komunikacija između djece i odgajatelja su bitne ne samo za razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti već i za uočavanje usporenog razvoja

jezično-komunikacijskih sposobnosti. No, nije bitno samo govorom motivirati dijete već i aktivno slušati dijete i biti sudionik u razgovoru koji dijete vodi te mu postavljati otvorena i jednostavna pitanja koja ga potiču na razgradnju teme (Apel i Masterson, 2003).

Rade (2014) navodi obilježja koja se pojavljuju kod djece s usporenim govornim razvojem no bitno je navesti metode kojima se usporeni govorni razvoj može potaknuti, no iste metode bi trebalo koristiti u svakodnevnom radu s djecom kako ne bi došlo do pada samopouzdanja i ne motiviranosti za razvoj govora. Rade (2014) ističe neke od bitnih metoda rada s djecom kod kojih se javlja usporeni jezično-komunikacijski razvoj:

- Rani dječji govor se ne bi trebao ispravljati jer dolazi do pada samopouzdanja, dječji govor može biti „nesavršen“.
- Djeci je potrebno puno puta ponoviti istu riječ kako bi ju znalo prepoznati u svim oblicima u kojima se pojavljuje.
- Bitno je poticati motorički razvoj djeteta, ako dijete kasni s razvojem motorike dobro je razvoj njegove motorike prepustiti stručnjacima (terapeutima).
- Potrebno je poticati proširenje djetetovog vokabulara, upravo nedostatan rječnik i nedovoljno razumijevanje jezičnih struktura dovode do manjkavog jezično-komunikacijskog izražavanja.
- Djeca u dobi od otprilike godinu i pol počinju povezivati po dvije riječi u svom govoru, stoga vaš govor mora biti sastavljen od gramatičkih i izgovorno pravilnih rečenica jer tako potičete kod djece izgovaranje dvočlanih iskaza.

Bitno je djeci omogućiti spontanu komunikaciju, no da bi komunikacija s djecom bila poticajna i svrsishodna odgajatelji, roditelji i stručni suradnici trebaju pravilno izgovarati riječi i rečenice kako bi dijete spontano korigiralo govor. Odrasli bi trebali djeci ponavljati istu riječ više puta kako bi ju dijete usvojilo. Samopouzdanje djeteta je bitna stavka u razvoju govora, kako odrasli tako i djeca volju za učenjem i usvajanjem novih znanja pronalaze u kvalitetnoj motivaciji i pohvali.

9. ZAKLJUČAK

Govor je ono što nas razlikuje od drugih živih bića te je bitno poticati razvoj govora od najranijih dana. Kao što smo naveli dijete usvaja govor još u majčinoj utrobi, rađa se s mnogo potencijala koje odrasli trebaju poticati. Poticanje razvoja jezično-komunikacijskih sposobnosti kod djeteta činimo djetetu život lakšim, trud odgajatelja i intenzivan rad ostavljaju dubok trag u djetetovom životu. Tijekom razdoblju u kojem razvija govor dijete je izrazito osjetljivo na stvaranje novih konstrukcija znanja, stoga o nama ovisi hoće li dijete u ovoj fazi biti u zlatnom razdoblju ili kritičnom. Odgajatelji i roditelji su ti koji će odrediti u kojem smjeru će ići djetetov razvoj u tom periodu njegova života. Ako pratimo njegove želje i potrebe znat ćemo kako mu pristupiti u određenim situacijama. Pravodobno reagiranje može imati izuzetan učinak, ako se u predškolskoj dobi ne reagira na poteškoće koje su se razvile kod djeteta to izaziva u budućnosti značajne teškoće u učenju i komunikaciji s okolinom.

Poticajno okruženje u vrtića je ključ daljnjeg razvoja djeteta, stoga smatram da je uloga odgajatelja u razvoju jezično-komunikacijskih sposobnosti djece intenzivna te da svaki odgajatelj bilo kakav signal koji upućuje na problem u razvoju govora treba shvatiti ozbiljno i reagirati u skladu s uputama stručnjaka. Mnogo stavki utječe na razvoj govora kod djece: materijalno okruženje, socijalno okruženje te individualne potrebe djeteta. Ne možemo pristupiti svakom djetetu jednako niti im nuditi jednake materijale, svako dijete iskazuje svoj problem na poseban način stoga i traži individualne reakcije stručnjaka. Ono što možemo kao stručnjaci napraviti je organizirati poticajno okruženje za razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti prvenstveno kroz centar za početno čitanje i pisanja, a potom aktivnosti za razvoj govora integrirati u druge centre. Bitno je raditi u skladu s ciljem Nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj te nastojati što više razvijati uvjete za ostvarivanje dobrobiti i kompetencije djece navedene u dokumentu. Nešto što jedno dijete motivira na napredak, drugo možda koči u razvoju stoga je najbitnije poznavati dijete i njegove mogućnosti. Ne smijemo djeci davati prelagane zadatke ali ni zadatke koje nisu u mogućnosti riješiti u oba slučaja dolazimo do protuučinka, u djetetu se pojavljuje nezadovoljstvo samim sobom. Djecu trebamo poticati na igru jer uče kroz iskustvo, svaku igru je nužno prilagoditi razvojnoj fazi djeteta pa tako i igre za razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti. Svaki odgajatelj prije organizacije prostora treba pristupiti samorefleksiji kako bi njegov rad i trud bio svrsishodniji.

10. LITERATURA

1. Apel, K.; Masterson, J. J. (2004). *Jezik i govor od rođenja do šeste godine*. Od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti-potpuni vodič za roditelje i odgojitelje. Zagreb: Ostvarenje.
2. Apel, K.; Masterson, J. J. (2003). *Jezik i govor od rođenja do 6. godine*. Donji Vukojevac: Ostvarenje.
3. Bagarić, V.; Mihaljević Djigunović, J. (2007). Definiranje komunikacijske kompetencije. *Metodika: časopis za teoriju i praksu metodika u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi*, 8 (14), 84-93. <https://hrcak.srce.hr/26943>. Pristupljeno 1. 6. 2020.
4. Benc-Štuka, N. (2010). Poremećaji izgovora. U: Andrešić, D.; Benc-Štuka, N. (ur.), *Kako dijete govori? Razvoj govora i jezika, najčešći poremećaji jezično-govorne komunikacije djece predškolske dobi*. Zagreb: Planet Zoe.
5. Budisavljević, T. (2015). Kako oblikovanjem okruženja razvijati suvremeni kurikulum. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 21(79), 26-28. <https://hrcak.srce.hr/172748>. Pristupljeno 29. 3. 2020.
6. Comrie, B.; Matthews, S.; Polinsky, M. (2003). *Atlas jezika*. Varaždin: Stanek d.o.o.
7. Gazdić-Alerić, T. (2006). Komunikacijska kompetencija u ranome razdoblju usvajanja jezika. *Lahor: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik*, 1(1), 99-101. <https://hrcak.srce.hr/10887>. Pristupljeno 30. 3. 2020.
8. Hansen, K. A.; Kaufmann, R. K.; Walsh, K. B. (2006). *Kurikulum za vrtić. Razvojno-primjereni program za djecu od 3 do 6 godina*. Zagreb: Korak po korak.
9. Ivon, H. (2005). Lutka u razvoju djeteta. *Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 11(40), 6-11. <https://hrcak.srce.hr/178143>. Pristupljeno 30. 3. 2020.
10. Jakubin, S. (2008). Preduvjeti govornog razvoja. *Moj vrtić, Priručnik za sretnije odrastanje*, 8, 60-65.
11. Kuvač Kraljević, J. (2015). *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
12. Ljubešić, M.; Cepanec, M.; Ivšac Pavliša, J.; Šimleša, S. (2009). Predjezična i rana jezična komunikacija: obilježja prijelaznog stadija u djece s perinatalnim oštećenjem

- mozga. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 45 (1), 15-29. <https://hrcak.srce.hr/45632>. Pristupljeno 2. 6. 2020.
13. Malašić A. (2015). Rekonstruiranje SDB u funkciji unapređenja kvalitete odgojno obrazovnog procesa. *Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 21(79), 29-30. https://hrcak.srce.hr/index.php?id_clanak_jezik=254936&show=clanak. Pristupljeno 3. 4. 2020.
14. Malnar A.; Punčikar S.; Štefanec A. (2013). Poticajno okruženje: izazov za suradnju i istraživanje djece i odraslih. *Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 18(70), 4-7. <https://hrcak.srce.hr/123762>. Pristupljeno 1. 4. 2020.
15. Mesec, I. (2010). Razvoj jezika i govora od rođenja do sedme godine. U: D. Andrešić; N. Benc-Štuka (ur.), *Kako dijete govori? Razvoj govora i jezika, najčešći poremećaji jezično-govorne komunikacije djece predškolske dobi* (str. 6-16). Zagreb: Planet Zoe.
16. Miljak, A. (2009). *Življenje djece u vrtiću: novi pristup u shvaćanju, istraživanju i organiziranju odgojno-obrazovnog procesa u dječjem vrtiću*. Zagreb: SM naklada d.o.o.
17. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2017). *Nacionalni dokument jezično-komunikacijskog područja kurikuluma*. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/PodrucjaKurikuluma/Jezi%C4%8Dno-komunikacijsko%20podru%C4%8Dje.pdf>. Pristupljeno 22. 5. 2020.
18. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2014). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/NacionalniKurikulumi//Nacionalni%20kurikulum%20za%20osnovno%C5%A1kolski%20odgoj%20i%20obrazovanje.pdf>. Pristupljeno 29. 3. 2020.
19. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2008). *Državni pedagoški standard*. https://www.hrstud.unizg.hr/_download/repository/Drzavni_pedagoski_standardi.pdf. Pristupljeno 11. 5. 2020.
20. Mlinarević, V. (2004). Vrtičko okruženje usmjereno na dijete. *Život i škola*, 50 (11), 112-119. https://bib.irb.hr/datoteka/183458.Vrtino_okruzenje_usmjereno_na_dijete.pdf. Pristupljeno 2. 6. 2020.

21. Neill, S. (1994). *Neverbalna komunikacija u razredu*. Educa: Zagreb.
22. Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike. Razvoj komunikacijske kompetencije u ranome razdoblju usvajanja jezika*. Zagreb: Alfa.
23. Petrović-Sočo, B. (2007). *Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje-holistički pristup*. Zagreb: Mali profesor.
24. Petz, B. (2005). *Psihologijski rječnik*. Jastrebarsko: Naklada slap.
25. Posokhova, I. (2010). *200 logopedskih: učimo govoriti, razumjeti i misliti*. Zagreb: Planet Zoe.
26. Posokhova, I. (2008). *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece: priručnik za roditelje*. Buševac: Ostvarenje.
27. Rade, R. (2014). *Poticanje ranog govorno-jezičnog razvoja*. Zagreb: Foma.
28. Rathus, S. A. (2000). *Temelji psihologije*. Jastrebarsko: Naklada slap.
29. Selimović, H.; Karić, E. (2011). Učenje djece predškolske dobi. *Metodički obzori*, 6(11), 145-160. <https://hrcak.srce.hr/71223>. Pristupljeno 2. 6. 2020.
30. Sizova, O. (2010). *Šest koraka u razvoju govora: program rada na razvoju govora i psihičkih funkcija uz pomoć logopedskih bajki*. Velika Gorica: Planet Zoe.
31. Slunjski, E.; Ljubetić, M.; Pribela Hodap, S.; Kljenak, T.; Zagrajski Malek, S.; Horvatić, S.; Antulić, S. (2012), *Priručnik za samovrednovanje ustanova ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja.
32. Slunjski, E. (2012). *Tragovima dječjih stopa*. Sesvete: Profil.
33. Slunjski, E. (2011). *Kurikulum ranog odgoja-istraživanje i konstrukcija*. Zagreb: Školska knjiga.
34. Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić: zajednica koja uči: mjesto dijaloga, suradnje, i zajedničkog učenja*. Zagreb: Spektar Media.
35. Slunjski, E. (2006). *Stvaranje predškolskog kurikuluma u vrtiću-organizaciji koja uči*. Zagreb: Mali profesor, Čakovec: Visoka učiteljska škola u Čakovcu.
36. Szanton E. S., (2005). *Kurikulum za jaslice. Razvojno-primjereni program za rad s djecom od 0 do 3 godine*. Zagreb: Korak po korak.
37. Šego, J. (2009). Utjecaj okoline na govorno-komunikacijsku kompetenciju djece, jezične igre kao poticaj dječjemu govornom razvoju. *Govor*, 26(2), 119-149. <https://hrcak.srce.hr/165964>. Pristupljeno 25. 3. 2020.

38. Špehar, S. (2002). Centar za početno čitanje i pisanje. *Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 8(27), 2-4. <https://hrcak.srce.hr/181847>. Pristupljeno 26. 3. 2020.
39. Valjan Vukić, V. (2012). Prostorno okruženje kao poticaj za razvoj i učenje djece predškolske dobi. *Magistra Iadertina*, 7(1), 123-132. <https://hrcak.srce.hr/99897>. Pristupljeno 19.3.2020.
40. Velički, V. i Katrainčić, I. (2011). *Stihovi u pokretu*. Zagreb: Alfa d.d.
41. Višnjic Jevtić, A. (2019). Uvodnik. U: Kolar Billege, M. (ur), *Zajedno rastemo-kompetencije djeteta za cjeloživotno učenje*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Čakovec: Dječji vrtić „Cvrčak“.
42. Vrsaljko, S.; Paleka, P. (2019). Pregled ranog govorno jezičnog razvoja. *Magistra Iadertina*, 13(1), 139-159. <https://hrcak.srce.hr/217843>. Pristupljeno 25. 3.2020.

SAŽETAK

U ovom radu govorit ćemo o poticajnom jezično-komunikacijskom okruženju kao bitnom segmentu za razvoj govora, jezika i komunikacije djece. Dijete je u centru, a okolina mu se prilagođava i potiče razvoj njegovih potencijala. Dijete je aktivan sudionik u organizaciji poticajnog okruženja. Ključ za razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti je poticajno socijalno i prostorno-materijalno okruženje koje se konstruira prema zahtjevima u Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj. Razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti uvelike utječe na ostvarivanje dobrobiti i razvoj kompetencija navedenih u dokumentu, dobro razvijene jezično-komunikacijske sposobnosti su temelj za razvoj svih dobrobiti i kompetencija. Pod poticajno prostorno-materijalno okruženje ubrajamo centre aktivnosti kroz koje odgajatelji integriraju aktivnosti i materijale za razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti. Temeljni centar, namijenjen za razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti je centar za početno čitanje i pisanje koji je opremljen raznim materijalima koji potiču razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti. U radu su prikazani načini integriranog razvoja jezično-komunikacijskih sposobnosti kroz centar za gradnju, likovni centar, dramski centar i druge centre na adekvatan način. Postoje razne igre kojima se na zabavan i indirektan način potiče djecu na razvoj jezično-komunikacijskih sposobnost, spomenuli smo neke od njih koje su fleksibilne te mogu intenzivno utjecati na razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti djece u skupini.

Ključne riječi: centri aktivnosti, jezično-komunikacijske sposobnosti, poticajno okruženje.

COMMUNICATIVE POSITIVE REINFORCEMENTS IN KINDERGARTEN

ABSTRACT

This paper deals with a stimulating language and communication environment as an important segment of the development of speech, language and communication in children. The child is at the centre and his environment adapts to and encourages the development of his potentials. He is also an active participant in organizing an encouraging environment. The key to developing language skills and communication abilities is an encouraging social and spatial-material environment that is constructed in accordance with the National curriculum for early and pre-school education. The development of language and communication skills greatly influences the achievement of well-being and the development of the competences listed in the document. Well-developed communication skills are the basis for the development of all well-being and competence. Encouraging spatial and material environment include centres through which the educator integrates activities and materials for the development of language and communication skills. The main centre for the development of language and communication skills is the centre for beginner reading and writing which is equipped with various materials that encourage the development of language and communication skills. The paper presents different ways of integrated development of language and communication skills through the centre for construction, art centre, drama and other centres in an adequate way. There are various games that in a fun and indirect way encourage children to develop their language and communication skills. The paper brings forward a few of these games which are flexible and can greatly affect the development of speech and communication skills of the children in the group.

Key words: activity centres, language and communication skills ,supportive environment

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, *Dina Kasum*, kao pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišne prvostupnice *Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 6. srpnja 2020.

Potpis:

IZJAVA O POHRANI
ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG/SPECIJALISTIČKOG/DOKTORSKOG RADA
(PODCRTAJTE ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ
FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU

Student/ica: Dina Kasum
Naslov rada: Poticajno jezično-komunikacijsko okruženje u dječjem vrtiću
Vrsta rada: Završni rad
Mentor/ica rada: doc. dr. sc. Branimir Mendeš
Komentor/ica rada: Iskra Tomić Kaselj

Ovom izjavom potvrđujem da sam autorica predanog završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružite odgovarajuće):

- a) rad u otvorenom pristupu
- b) rad dostupan studentima i djelatnicima FFST
- c) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci). U slučaju potrebe (dodatnog) ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Split, 6 srpnja. 2020.

Potpis studentice:

